

GAZA

JAN-AUWKE DIEPENHORST

Een geschiedenis

Gaza van de oudheid tot de Eerste Wereldoorlog

De Gazastrook bestaat uit een vlak en vruchtbaar landschap langs de Middellandse Zee. Het milde klimaat en de natuurlijke ondergrondse waterreservoirs zorgen voor goede landbouwgrond. Gaza lag bovendien strategisch: het was het eindpunt van de kustroute door de Levant, de landstrook ten oosten van de Middellandse Zee. Daarachter strekte de woestijn zich uit. Door die ligging werd Gaza steeds inzet van strijd tussen grootmachten uit de Nijldelta en machthebbers uit het Midden-Oosten.* Het fungeerde als bruggenhoofd voor wie de overkant wilde veroveren.

Gaza tot 1250 voor Christus¹

Al in de prehistorie ontstonden in Gaza vaste nederzettingen en landbouwgemeenschappen. De handel met naburige regio's bloeide op, mede door de gunstige ligging tussen Mesopotamië, Arabië en Egypte. Het gebied groeide uit tot een belangrijk handelsknooppunt. Na de val van het Akkadische Rijk in de tweeëntwintigste eeuw v.Chr. nam de invloed van Egypte toe. Dat bleek uit begrafenisrituelen en grafgiften die duidelijke Egyptische kenmerken droegen.

In de zeventiende eeuw v.Chr. vestigden de Hyksos zich in het zuiden van Gaza. Deze volkeren uit Anatolië en Mesopotamië spraken Semitische talen. Ze bouwden forten en trokken van daaruit Egypte binnen, waar ze een dynastie van farao's stichtten in de Nijldelta. Met hen deden nieuwe

* Begrippen als het Nabije Oosten en het Midden-Oosten worden tegenwoordig vaak door elkaar gebruikt. Strikt genomen gaat het bij het Nabije Oosten om de landen ten oosten van de Middellandse Zee tot Iran, terwijl het bij het Midden-Oosten meer om landen als Saoedi-Arabië, Iran en de Golfstaten gaat. In dit boek gebruik ik het woord Midden-Oosten voor het gehele gebied ten oosten van de Middellandse Zee inclusief landen als Iran en Saoedi-Arabië.

landbouwtechnieken hun intrede. Ze versterkten de economie en vernieuwden de oorlogsvoering met strijdwapens en composietbogen. In de zestiende eeuw v.Chr. werden de Hyksos uit Egypte verdreven en zochten zij opnieuw hun toevlucht in Gaza.* Daarna heroverden de Egyptenaren het gebied.

In de vijftiende eeuw v.Chr. ontstond landinwaarts Gaza-Stad, gebouwd bij een natuurlijke haven. Het groeide uit tot een van de oudste continu bewoonde steden ter wereld. De naam betekende waarschijnlijk 'kracht' of 'macht', wat goed paste bij de strategische rol van de stad. Gaza werd zetel van de Egyptische gouverneur en ontwikkelde zich tot een bruisend handelscentrum. Handelsposten als Rafah en Deir al-Balah maakten deel uit van dit netwerk. Vanuit Gaza beheersten de Egyptenaren de kuststreek tot in het huidige Libanon.

Het gebied stond bekend als Kanaän. Dat was geen politieke eenheid, maar een verzameling stadstaten. De term is tot op de dag van vandaag politiek beladen. Volgens het Oude Testament en de Joodse Tenach zou Kanaän verwijzen naar een volk waarmee de Israëlieten in conflict stonden. Historisch is dat twijfelachtig. De bewoners zagen zichzelf niet als Kanaänieten. De naam Kanaän werd wel gebruikt, maar niet als aanduiding van een land of samenhangend volk. Andere namen circuleerden ook, zoals Palestina, Retjenu en Djahi.

Gaza, Palestina en de Filistijnen²

In de twaalfde eeuw v.Chr. verschenen de zeevolkeren aan de kust. Over hun herkomst bestaat veel discussie, vooral door het gebrek aan bronnen. Kwam dit volk uit de Egeïsche Zee, uit Sicilië of Sardinië, of misschien uit Anatolië? Het blijft onzeker. Wat wel duidelijk is, is dat hun aanvallen op Egypte, de Levant en Anatolië grote gevolgen hadden. Ze droegen bij aan de val van machtige rijken en brachten nieuwe bevolkingsgroepen naar de Levant.

Een van die groepen waren de Filistijnen of Peleset. Zij vestigden zich in Zuidwest-Kanaän, in wat bekend werd als Philistia, met Gaza als een van hun centra. Waarschijnlijk is de naam Palestina hieruit voortgekomen. Volgens overleveringen vormden de Filistijnen een pentapolis, een verbond van vijf steden waaronder Gaza en het huidige Asjkelon. Toch is het twijfelachtig

* De term 'Gaza' wordt in het boek gebruikt voor zowel het gebied als de stad. Vaak blijkt het verschil voldoende uit de context. Voor de helderheid gebruik ik soms de term 'Gaza-Stad'.

of dit echt een blijvend statenverbond was. Eerder lijkt het te gaan om losse stadstaten die afhankelijk van de omstandigheden wisselende allianties slooten, zowel met elkaar als met omliggende steden.

Steeds vaker veronderstellen historici dat de Filistijnen niet zozeer door verovering, maar door geleidelijke infiltratie en vermenging met de plaatselijke bevolking een plek kregen. Archeologische vondsten ondersteunen dit beeld: een uitgesproken Filistijnse cultuur hield slechts kort stand, waarna snel Kanaänitische invloeden zichtbaar werden, bijvoorbeeld in religieuze voorwerpen en godsbeelden.

Gazanen, Palestijnen en Israëlieten gelijktijdig aanwezig³

De herkomst van de Joodse stammen en hun ontwikkeling tot de koninkrijken Juda en Israël zijn omgeven door onzekerheid. Dat geldt voor veel gebeurtenissen in de oudheid, vooral door het gebrek aan betrouwbare bronnen. Tot circa 1200 v.Chr., toen Egypte nog heerste over Kanaän, bestond er geen volk Israël. Mogelijk trokken stammen vanuit het oosten het bergland van Kanaän binnen. Een andere verklaring is dat stedelingen door armoede en verval naar het platteland verhuisden. Klimaatveranderingen zorgden toen voor meer regen en vruchtbare grond, waardoor landbouw mogelijk werd in gebieden die eerder ongeschikt waren. Israël kan dus uit Kanaän zelf zijn voortgekomen, als een mengeling van groepen die zich gaandeweg vormden tot stammen en uiteindelijk tot een staat.

Het Bijbelse verhaal van de uittocht uit Egypte, de Exodus, lijkt eerder een religieuze legende dan een historisch feit. Er zijn geen bronnen buiten de Bijbel die de aanwezigheid van een volk Israël in Egypte bevestigen. Ook is er geen bewijs voor een massale tocht van veertig jaar door de woestijn. Egyptische grensposten hielden nauwkeurig toezicht en zouden een dergelijke vlucht hebben geregistreerd. Volgens de Bijbelse chronologie zou de Exodus rond 1450 v.Chr. hebben plaatsgevonden. In die periode, van 1550 tot 1150 v.Chr., beheerste Egypte echter Kanaän volledig. Een verovering door Israëlieten was daarom onmogelijk.

Pas nadat Egypte zich uit Kanaän had teruggetrokken, ontstond iets dat we kunnen aanduiden als het volk Israël. De Kanaänieten waren er dus eerder en het gebied kende van meet af aan een gemengde bevolking. Rond dezelfde tijd vestigden ook de Filistijnen zich in de regio. Van een Joodse godsdienst was nog geen sprake. Palestijnen en Israëlieten leefden er samen, intussen al meer dan dertig eeuwen.

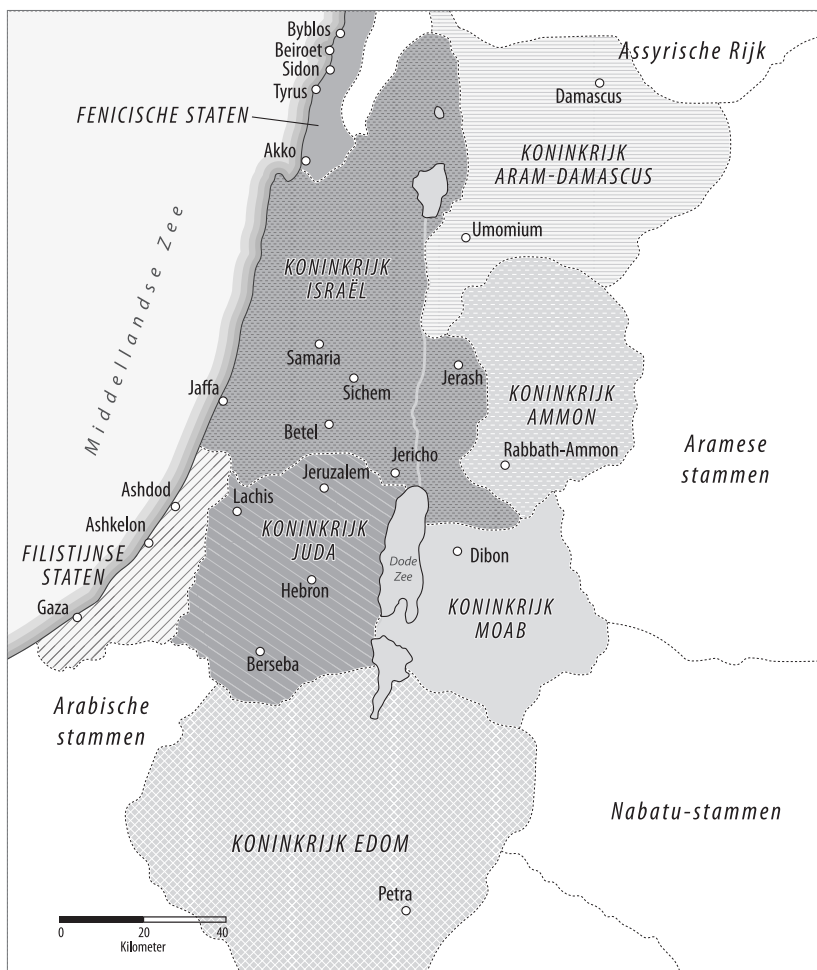
Gaza (en Israël/Juda) onder Egyptenaren, Assyriërs, Babyloniërs en Perzen⁴

Rond 1100 v.Chr. verloren de Egyptenaren hun greep op Kanaän en de Sinai. In de berggebieden van Kanaän vestigden zich Israëlitische stammen, waarschijnlijk een mengeling van verschillende bevolkingsgroepen. De god Jahweh, afkomstig uit Zuid-Jordanië, kreeg er steeds meer aanhang, naast andere goden. Hoe Jahweh uiteindelijk de nationale god van Israël en Juda werd, is moeilijk te achterhalen. Het was een langzaam proces dat pas in de vijfde eeuw v.Chr. voltooid werd.

In de lagere delen van Palestina bleven Kanaänieten en Filistijnen wonen. De Filistijnse invloed reikte steeds verder: naar het noorden tot aan de berg Karmel, bij het huidige Haifa, en naar het oosten, tot in het bergland. Halverwege de tiende eeuw v.Chr. probeerden de Egyptenaren opnieuw de Levant te veroveren en bezetten zij Gaza. In Kanaän ontstonden toen koninkrijken, waaronder Israël en Juda. Vaak wordt deze periode verbonden met de Bijbelse koningen David en Salomo, maar archeologisch bewijs ontbreekt. Voor het bestaan van een noordelijk koninkrijk Israël en een zuidelijk koninkrijk Juda zijn daarentegen wel meerdere bronnen. Rond 925 v.Chr. eindigde de Egyptische bezetting van Kanaän en Gaza. Gaza bleef daarna, tot in de achtste eeuw, een Filistijnse stad.

Vanaf de negende eeuw v.Chr. begon het nieuwe Assyrische Rijk zijn macht uit te breiden. In de achtste eeuw richtte het zich op het oostelijke Middellandse Zeegebied en onderwierp het de koninkrijken Israël en Juda. In 734 v.Chr. viel het ook de Gazastrook aan. Koning Hanunu van Gaza zag in dat verzet zinloos was en vluchtte naar Egypte. Mogelijk hoopte hij daar steun te vinden, maar die bleef uit. De Assyriërs lieten hem terugkeren op voorwaarde dat Gaza de vazalstatus accepteerde. Gaza werd geplunderd, de koninklijke familie gedeporteerd, en Assyrische goden namen de plaats van de lokale goden in. De stad werd stevig in het rijk geïntegreerd, als buffer tegen Egypte en als knooppunt voor handel naar het zuidoosten.

Enkele jaren later braken opstanden uit. Hanunu koos opnieuw de kant van Egypte, maar werd verslagen, gevangengenomen en naar Assyrië gedeporteerd. Zijn lot bleef onbekend. Rafah werd tijdens deze strijd verwoest en de bevolking gedeporteerd, maar Gaza-Stad werd gespaard vanwege zijn strategische waarde. Wel kreeg de stad zware belastingen opgelegd. Gaza, Ekron, Asjdod en Asjkelon bleven bestaan als stadstaten, bestuurd door vorsten onder toezicht van een Assyrische gouverneur. Langs de kust verreesen paleizen, tempels, forten en bestuurscentra. De olijfindustrie groeide sterk. In 674 v.Chr. namen Gazanen nog deel aan een Assyrische veldtocht

Koninkrijken in de Levant rond 830 v.Chr.

tegen Egypte, maar enkele jaren later moesten de Assyriërs zich uit de regio terugtrekken.

Eind zevende eeuw v.Chr. viel het Assyrische Rijk uiteen. De gouverneurs trokken zich terug uit Palestina en Gaza, waardoor de belastingdruk verdween. De Filistijnse stadstaten richtten zich op Egypte, zochten steun en versterkten de handelsbetrekkingen. Toch hield de Egyptische macht niet lang stand. Het nieuwe Babylonische Rijk nam de regio over, en voortaan betaalden de Gazanen hun tribuut aan koning Nebukadnezar. Hij regeerde ruim veertig jaar over de Levant.

Een opstand in Juda bezegelde het lot van Jeruzalem. In 586 v.Chr. werd de tempel verwoest en een deel van de bevolking gedeporteerd, vermoedelijk zo'n twintigduizend van de tachtigduizend inwoners. In Babylonië waren zij geen slaven, maar pachters: ze kregen landbouwgrond in bruikleen om in hun onderhoud te voorzien. Nebukadnezar vernietigde ook de zuidelijke koninkrijken Ammon en Moab, waardoor steeds meer Arabieren zich in de streek vestigden.

In de nadagen van Babylonië groeide de dreiging van de Perzen. In 539 v.Chr. veroverde Cyrus de Grote het kerngebied van Babylon. Hij ging de geschiedenis in als een van de grootste veroveraars. Met betrekkelijk weinig geweld bracht hij bijna het hele Midden- en Nabije Oosten onder één gezag. In 525 v.Chr. trok zijn zoon Kambyzes naar Egypte en passeerde Gaza, dat kort daarvoor onder Egyptisch bestuur had gestaan. Gaza gaf zich zonder verzet over en kwam onder Perzische heerschappij. De stad groeide uit tot een militair bolwerk en een knooppunt van handel. Kruiden en edelstenen uit Jemen vonden hier hun weg, terwijl Grieks aardewerk werd uitgevoerd.

De Perzen stonden Joodse ballingen toe naar Juda terug te keren en financierden de herbouw van de tempel in Jeruzalem, ingewijd in 515 v.Chr. Van volledig monotheïsme was nog geen sprake. Rond 460 v.Chr. ontstond er om Jeruzalem een tempelstaat onder leiding van priesters. Zij maakten de Jahwehcultus verplicht, uitsluitend in de vorm die zij voorschreven. Een samenhangende Thora bestond nog niet, maar de Perzische koning moedigde codificatie aan. Een volk dat zijn eigen wetten volgde en tegelijk de koning gehoorzaamde, zorgde immers voor stabiliteit in het rijk.

Een van de Joodse hervormingen was een verbod op gemengde huwelijken. Mannen die getrouwd waren met een buitenlandse vrouw moesten scheiden en hun kinderen verstoten. Zo groeiden de Judeeërs uit tot een herkenbare gemeenschap: de Joden. Jeruzalem bloeide langzaam op, maar de omliggende stadstaten, waaronder de Filistijnse, zagen dat als een bedreiging. Voor haar veiligheid herbouwde Jeruzalem haar stadsmuren.

De komst van Alexander de Grote⁵

Eind vierde eeuw v.Chr. trok Alexander de Grote vanuit Macedonië ten strijde tegen het Perzische Rijk. In 332 v.Chr. belegerde hij Gaza. Hij liet een kunstmatige heuvel aanleggen om zijn belegeringsmachines te plaatsen en tunnels te graven onder de stadsmuren. Toch mislukten meerdere aanvallen. Onder leiding van Batis, de 'koning van Gaza', bood Gaza fel verzet en zelfs Alexander zelf raakte gewond tijdens een tegenaanval. Toen de stad uiteindelijk viel, kende hij geen genade. De strijders werden gedood, hun

families tot slaaf gemaakt. Batis weigerde zich over te geven. Als wraak brak Alexander zijn benen, bond hem achter zijn strijdswagen en sleepte hem langs de stadsmuren tot hij stierf. Zes schepen vol buit voeren naar Macedonië. Griekse kolonisten herbouwden de stad, de haven bleef belangrijk. Het stadsbestuur telde honderden leden uit de lokale bevolking, maar militair bleef de regio afhankelijk van de heersende machthebbers, die ook de belastingopbrengsten opeisten.

Na Alexanders dood in 323 v.Chr. brak een machtsstrijd uit onder zijn generaals. In Palestina en Gaza stonden Ptolemaeus, vanuit Egypte, en Antigonos, vanuit Klein-Azië, tegenover elkaar. Vooral de kuststeden werden het toneel van hun strijd. Ptolemaeus behaalde de overwinning en zijn dynastie, de Ptolemeeën, regeerde van 301 tot 198 v.Chr. Hun macht was groot: net als de farao's beschouwden zij al het land als eigendom van de koning. Inkomsten kwamen uit pacht, opbrengsten van het land en uit de ruilhandel die door de staat werd gecontroleerd. Daarbovenop kwamen belastingen en tolgeden. De belastingpachters waren rijke families die hoge bedragen moesten betalen om hun functie te verkrijgen, waardoor de druk op de gewone bevolking nog verder toenam. Verzet werd zonder pardon onderdrukt.

Rond 278 v.Chr. versloeg Ptolemaeus II de Nabateeërs, een onafhankelijke staat in het huidige Zuid-Jordanië met Petra als hoofdstad. Daarmee sneed hij de handelsroute van Zuid-Arabië via Petra naar Noord-Syrië af. Voortaan liep die route via Gaza. Deze verschuiving, gecombineerd met een lange periode van rust, gaf Gaza de kans om te bloeien. De stad profiteerde van religieuze tolerantie. Nieuwe groepen, vooral Macedonische en Griekse soldaten, kooplieden en hun families, vestigden zich er. Met hun komst nam de invloed van de Griekse cultuur toe. Het hellenisme kreeg stevig voet aan de grond.

Aan het eind van de derde eeuw v.Chr. probeerden de Seleuciden, opvolgers van een ander deel van Alexanders rijk, Egypte te veroveren. Gaza kwam opnieuw in de vuurlinie. In 201 v.Chr. volgde een aanval en in 198 viel het gebied na hevig verzet definitief in Seleucidische handen. Hun macht duurde echter kort, Romeinse druk dwong hen zich uit Egypte terug te trekken.

Ondertussen zette de hellenisering verder door. De Seleucidische god Zeus, geveer van regen en graan, kreeg een plaats naast de Filistijnse god Dagon. Ook in Judea en Jeruzalem nam de Griekse invloed toe.* De elite sprak

* Juda en Judea geven hetzelfde gebied aan. De naam Judea kwam in gebruik onder invloed van de Grieks-Romeinse cultuur.

Grieks, religieuze tradities werden losser gevolgd en het hogepriesterschap belandde in handen van buitenstaanders. Zelfs tempelschatten werden gebruikt voor omkoping. De spanningen liepen hoog op, gevoed door zware belastingen, de aantasting van heilige gebruiken, het plaatsen van altaren buiten de tempel en, volgens het bijbelboek Makkabeeën, zelfs door het offeren van varkens. Uiteindelijk leidde dit tot de opstand van de Makkabeeën.

Het Hasmonese rijk⁶

De Makkabeeën, later bekend als de Hasmoneeën, leidden de opstand. Hun naam verwees naar Hasmon, de vermeende stamvader. Het begon in 168 v.Chr. op het platteland, waar woede groeide tegen de grootgrondbezitters in Jeruzalem. Vooral de lagere priesterklasse kwam in verzet. Zij hadden genoeg van de religieuze hervormingen die hun tradities bedreigden. Wat startte als een burgeroorlog, groeide uit tot een strijd om politieke macht en vrijheid. Daarmee kwamen ook de Seleuciden in beeld.

De Hasmoneeën profiteerden van de interne verdeeldheid in het Seleucidische rijk en van de opkomst van Parthen* en Romeinen. Zo konden zij hun greep op Judea verstevigen. Belastingen en pacht aan buitenlandse heersers verdwenen, wat een grote opluchting betekende voor de boeren. Toch bleef het land onrustig. Verschillende groepen probeerden de macht te grijpen.

Vanaf 129 v.Chr. breidde het Hasmonese rijk zich uit naar Transjordanië en Idumea. Daar golden de Joodse wetten voortaan voor iedereen, inclusief de besnijdenis. De Idumeeërs namen het jodendom aan. Daardoor kon Herodes de Grote, die later als vazalkoning onder Rome regeerde, zichzelf Jood noemen. Ook de Samaritanen verloren hun zelfstandigheid. Hun tempel op de berg Gerizim werd met de grond gelijk gemaakt. Binnenlandse spanningen bleven echter woeden.

In 158 v.Chr. trof Gaza hetzelfde lot. De stad moest buigen voor de eisen van de opstandelingen. Zonen van vooraanstaande burgers werden als gijzelaars naar Jeruzalem gebracht. In 97 v.Chr. sloegen de Hasmoneeën opnieuw toe. De belegering duurde meer dan een jaar. Gaza bood fel verzet, maar werd grotendeels verwoest. Velen kwamen om, anderen werden aangespoord zich tot het jodendom te bekeren. De stad liep leeg. Nabij Gaza-

* De Parthen kwamen oorspronkelijk uit Centraal-Azië, waarschijnlijk uit het gebied ten noordoosten van Iran. Ze vestigden zich rond de derde eeuw v.Chr. in het huidige Iran en stichtten daar een machtig rijk. Zij namen het gebied van de Seleuciden grotendeels over.

Stad stichtten de nieuwe machthebbers een haven bij Maioemas. Deze groeide uit tot een bruisend handelscentrum, waar goederen uit Zuid-Arabië, zoals kruiden, wierook, specerijen en glas, aankwamen en verder naar Europa werden verscheept.

Alexander Janneüs, de laatste grote Hasmonese leider, regeerde 27 jaar. Hij voerde talloze oorlogen en stond bekend om zijn meedogenloze optreden. Duizenden vonden de dood, dorpen en steden werden verwoest, en veel Joden sloegen op de vlucht. In kuststeden en in Transjordanië verdween de Griekse cultuur bijna volledig. Toen Janneüs stierf, na bijna drie decennia van strijd, werd duidelijk dat het einde van tachtig jaar Hasmonese heerschappij nabij was.

Gaza onder Romeins bewind⁷

In 63 v.Chr. veroverde de Romeinse generaal Pompeius Jeruzalem. Daarmee kwam er een einde aan de Hasmonese overheersing van Gaza. Kort daarna vochten Joodse soldaten mee met Julius Caesar bij zijn verovering van Egypte. Zijn zege hield niet lang stand: in 44 v.Chr. werd hij vermoord door senatoren die zijn macht vreesden.

Een nieuwe burgeroorlog volgde. Uiteindelijk benoemden de Romeinen Herodes de Grote, kleinzoon van een hogepriester, tot koning van Judea. Hij kreeg ook de controle over Gaza en de omliggende gebieden. Zijn rijk was groter dan dat van de Hasmoneeën. Herodes liet forten bouwen, versterkte Masada, verfraaide de Joodse tempel en maakte van Caesarea een schitterende Romeinse stad. Voor al die projecten was veel geld nodig. De belastingen stegen tot een vijfde van het inkomen en werden voor velen onbetaalbaar. De onvrede groeide, zeker toen Herodes Joden als slaven aan het buitenland verkocht. Ook de inwoners van Gaza droegen deze zware lasten en werkten waarschijnlijk mee aan zijn bouwprojecten.

Na Herodes' dood in 4 v.Chr. verdeelden zijn drie zonen het rijk. Gaza kwam onder Syrisch gezag en profiteerde daarvan. De kustweg van Egypte naar het noorden, de Via Maris, werd aangelegd. Gaza kreeg een haven, Anthedon, en tempels voor Zeus en andere goden. De handel bloeide.

In Judea bleef de onvrede groeien. Corruptie, slecht bestuur, economische ongelijkheid en nationalisme dreven de spanningen op. In 66 n.Chr. brak de eerste Joodse opstand uit. Religieuze conflicten speelden een grote rol. De verering van de keizer met beelden riep hevige woede op. Jeruzalem wist de Romeinen te verdrijven. In andere steden laaiden bloedige gevechten op, waarbij in gemengde gemeenschappen hele groepen werden uitgemeord. Joodse strijders vielen Gaza aan en plunderden de stad.

Op de boog van Titus in Rome valt te zien hoe de menora in triomf door Rome wordt gedragen.

Toch bleef Gaza belangrijk. Dat belang groeide toen Jeruzalem in 70 n.Chr. werd verwoest. De tempel ging in vlammen op en het tiende Romeinse legioen vestigde zich in Judea. Joodse schatten, waaronder de menora, de zevenarmige kandelaar, werden in triomf door Rome gedragen. Op de boog van Titus in Rome is dit tafereel nog altijd te zien.

Tussen 132 en 135 n.Chr. brak een tweede Joodse opstand uit, onder leiding van Bar Kochba. Keizer Hadrianus sloeg het verzet hard neer. Veel Joden kwamen om of werden als slaaf verkocht. In Gaza handelde men in deze gevangenen. Toch bleef er bij Maioemas, aan de kust, een kleine Joodse gemeenschap bestaan. Gaza zelf beleefde juist een periode van bloei. De stad kende wijngaarden, landbouw en kwekerijen, en amforen uit Gaza werden massaal geëxporteerd. Er kwamen een hippodroom, een gymnasium, een theater, een stadion en zelfs filosofiescholen.

De opstand liet Palestina grotendeels verwoest achter. Vooral de landbouw en de economie kregen zware klappen. Toch waren niet alle Joden gevlucht of gedeporteerd en bovendien woonde voor de opstanden al een groot deel van hen buiten Palestina. In de regio nam de religieuze verscheidenheid toe, joods-christelijke groepen voegden zich bij de vele stromingen binnen het jodendom.

Duizenden jaren lang was Gaza een knooppunt van handel, politiek en economische ontwikkeling. De regio kende voor-
spoed. Hoe scherp steekt dat verleden af tegen het heden. Sinds 7 oktober 2023 is Gaza vrijwel dagelijks in het nieuws vanwege de verwoestende oorlog. Ongeveer 90 procent van de woningen is beschadigd of verwoest en veel inwoners leven onder primitieve omstandigheden.

In *Gaza* beschrijft historicus Jan-Auwke Diepenhorst de complexe geschiedenis van deze smalle landstrook vanaf de oudheid tot nu, met nadruk op de periode sinds de negentiende eeuw. Het boek biedt niet alleen een helder historisch overzicht, maar ook verrassende inzichten die vastgeroeste beelden doorbreken. Diepenhorst laat zien hoe Gaza's gelaagde verleden het heden in een ander licht zet.

Jan-Auwke Diepenhorst was docent geschiedenis en directeur van verschillende hbo-opleidingen van Hogeschool Saxion. Hij is gespecialiseerd in de geschiedenis van het Midden-Oosten en de Koude Oorlog. Het thema Israël en Palestina heeft al decennialang zijn grote belangstelling. Eerder verscheen van hem *Rivalen in het beloofde land*.

‘Zeer informatief en verhelderend.’ – *Historisch Nieuwsblad*
over *Rivalen in het beloofde land*

Uitgeverij Omniboek

